

‘Van Afval Naar Grondstof’

**Een tussentijdse evaluatie van het
Afvalbeleidsplan 2022 – 2026**

1. Inleiding

In de gemeente Heusden zijn de laatste jaren grote stappen gezet op het gebied van afvalinzameling en afvalscheiding. Deze notitie werpt een blik op waar we nu staan in het behalen van de doelstellingen en het uitvoeren van de maatregelen uit het Afvalbeleidsplan 2022 - 2026.

Allereerst worden de geldende beleidskaders weergegeven en wordt een beeld gevormd van de actuele onderwerpen. Daarbij wordt ook ingegaan op de genoemde ontwikkelingen. Daarna volgen maatregelen voor verdere optimalisatie in het streven naar de doelstellingen.

2. Kaders

Gemeentelijk beleid

Op 22 februari 2022 stelde de gemeenteraad het beleidsplan 'Van Afval naar Grondstof' 2022 – 2026 vast. De doelstellingen uit het plan waren als volgt:

- 90% van de afvalstoffen wordt hergebruikt en de hoeveelheid restafval in 2025 wordt teruggedrongen naar nog slechts 30 kilogram per inwoner per jaar;
- Een betere kwaliteit van de gescheiden afvalstromen (grondstoffen) en, daar waar nog mogelijkheden zijn, een nog hoger afvalscheidingspercentage en een nog lagere hoeveelheid restafval;
- Zoveel mogelijk voorkomen van wel verminderen van zwerfafval en illegale afvaldumpingen en bijplaatsingen;
- Afvalpreventie en daarmee de vermindering van de totale hoeveelheid huishoudelijk afval.

Daarnaast is op 21 december 2023 de Visie Duurzame Ontwikkeling Heusden vastgesteld. In deze visie wordt onder andere ingegaan op het onderwerp Circulaire economie, waar afvalmanagement een onderdeel van is. Er wordt gestreefd naar een circulaire economie in 2050, onder andere door het inzetten van Circulaire AmbachtsCentra (CAC's). Ook wordt in de Visie gesteld dat afvalinzameling en -verwerking goed gaan en dat we blijven bijstellen om afval meer te kunnen benutten als grondstof. Als tussendoelstelling in 2030 is in de Visie vastgesteld: 50% minder primaire grondstoffengebruik.

Landelijke ontwikkelingen

Circulaire economie

Het Landelijk Afvalbeheerplan (LAP) wordt in 2025 vervangen door een Circulair Materialenplan (CMP). Dit CMP ondersteunt in de transitie naar een circulaire economie, waarin we zuinig en slim omgaan met grondstoffen en producten en waarin we zoveel mogelijk proberen te voorkomen dat producten eindigen als afval.

Circulair ambachtscentrum

Een circulair ambachtscentrum (CAC) is een locatie of een netwerk waarbij partijen samenwerken aan het verminderen van afvalstromen en het realiseren van hoogwaardig product- en materiaalhergebruik. Functies van een milieustraat, kringloopwinkel en reparatiewerkplaats worden gecombineerd, waardoor spullen en materialen langer in gebruik blijven en onnodig storten en verbranden wordt voorkomen. De Rijksoverheid wil toe naar een landelijk dekkend netwerk van CAC's in 2030.

In de Visie Duurzame Ontwikkeling Heusden is opgenomen dat bestaande materialen en producten een zo lang mogelijke levenscyclus moeten hebben. Dit kan worden bereikt door delen, (ver)huren, hergebruik, reparatie en recycling. Een CAC kan hier een grote bijdrage aan leveren.

Uitgebreide Producenten Verantwoordelijkheid (UPV)

Er ontstaan steeds meer UPV's. Producenten dragen hierbij de verantwoordelijkheid voor het beheer én de afvalfase van de producten die zij op de markt brengen. UPV's zorgen ervoor dat gemeenten worden vergoed voor de kosten die zij maken voor de inzameling van afvalproducten. Een UPV kan invloed hebben op de manier van inzamelen, omdat producenten hiervoor verantwoordelijk worden. In de praktijk komt dit er op neer dat gemeenten, die een wettelijke inzamelingsplicht hebben, en

producenten de inzameling in onderling overleg moeten regelen. Ook kan het invloed hebben op eventuele tarieven die de gemeente aan haar inwoners rekent voor de inzameling.

Er zijn al (jaren) UPV's voor autobanden en auto's, batterijen en accu's, elektr(on)ische apparatuur, textiel, verpakkingen en zwerfafval. In 2026 wordt de UPV voor luiers van kracht.

Afvalpreventie

Ook is er landelijk steeds meer aandacht voor het voorkomen van (voedsel)verspilling en het voorkomen van het ontstaan van afval, ofwel afvalpreventie. Het is nodig dat inwoners bewuster gaan consumeren en minder gaan verspillen. Gemeenten kunnen hun inwoners hierbij helpen.

3. Beeld / actuele onderwerpen

In de samenleving, de politieke arena en/of binnen de gemeentelijke organisatie vallen enkele zaken op waarover onvrede of discussie bestaat of die invloed hebben op de uitvoering van het afvalbeleid.

Perikelen bij de Afvalstoffendienst

Sinds enige tijd rommelt het bij de Afvalstoffendienst. Er zijn incidenten (geweest) met personeel waarbij de Arbeidsinspectie in beeld is gekomen en de Afvalstoffendienst de opdracht heeft gekregen om de werksituatie veiliger te maken. Dit veroorzaakt onrust en een gespannen werksfeer en een groot verloop onder het personeel. Ook op het niveau van kantoorpersoneel en management is het lange tijd onrustig geweest. Dit heeft voor een zeer gebrekkige communicatie richting de gemeente gezorgd.

Ook zijn er problemen (geweest) met de facturatie, door een overgang op een nieuw financieel pakket bij de gemeente 's-Hertogenbosch en de Afvalstoffendienst. Hierdoor hebben we pas in september de eerste facturen over 2024 ontvangen. Door een slechte koppeling tussen het financiële pakket en het containermanagementsysteem bevatten deze facturen bovendien veel fouten. Hierdoor is er in het jaar 2024 weinig tot geen inzicht geweest in de kosten en daarmee de benutting van een groot aantal budgetten binnen de afvalbegroting. Inmiddels zijn de fouten in de facturen hersteld door de Afvalstoffendienst, waardoor de stand van zaken van de budgetten weer up-to-date is. De problemen met de facturatie hebben overigens geen impact gehad op onze inwoners en/of de afvalstoffenheffing, maar speelden in de relatie tussen Afvalstoffendienst en gemeente.

Bij de inzameling van het afval zijn tot op heden nauwelijks tot geen problemen geconstateerd, behalve tijdens de korte periode in februari 2024 toen de overslaghal bij de Afvalstoffendienst werd gesloten en de inzameling daarbij gevolgen ondervond. Verder wordt het afval gewoon ingezameld. Onze inwoners merken dus weinig van de problemen bij de Afvalstoffendienst.

Door al deze zaken hebben we moeten constateren dat er weinig tot geen stabiliteit was bij de Afvalstoffendienst. Op dit moment lijkt men de zaken weer langzaam onder controle te krijgen. De Afvalstoffendienst is onder andere bezig met een integraal verbeterplan.

Dit alles heeft er echter wel voor gezorgd dat er nauwelijks stappen zijn gezet in een verdere optimalisatie van de afvalinzameling. In ieder geval kunnen (nog) niet die maatregelen worden uitgevoerd waarvoor de Afvalstoffendienst nodig is.

Vanwege de ontstane situatie heeft de gemeente Heusden een bureau ingeschakeld om een eerste verkenning te doen van mogelijke alternatieve afvalinzamelaars. Onderzocht zijn private partijen, samenwerking met andere gemeenten en aansluiting bij een Gemeenschappelijke Regeling. Gebleken is dat er zeker alternatieven zijn. Het kost wel de nodige voorbereidingstijd om in zee te gaan met een andere afvalinzamelaar. Op dit moment worden gesprekken gevoerd met de Afvalstoffendienst over de doelstellingen en voorwaarden, om te bezien of er voldoende vertrouwen is om de samenwerking te continueren.

Milieustraat

In 2022 en 2023 zijn interne onderzoeken uitgevoerd naar een toekomstbestendige milieustraat. Aanleiding voor de onderzoeken was onder andere de behoefte aan verbetering van de efficiency op de milieustraat en de onduidelijke verdeling van rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Enkele conclusies uit het onderzoek waren:

- Naast het 'doen wat we altijd doen' moet de aandacht meer komen te liggen op mogelijke verbeterpunten.
- De uitstraling van de milieustraat kan beter.
- De service naar inwoners moet worden verbeterd.
- De milieustraat is in 2006 in gebruik genomen. Is de fysieke inrichting van de milieustraat nog wel van deze tijd? Zeker met het oog op de ontwikkelingen in het kader van CAC's.

Veel / grote afvalbijplaatsingen bij wijkcontainers

De Buitendienst is verantwoordelijk voor het opruimen van bijgeplaatst afval bij verzamelcontainers in de wijk (wijkparkjes) en afvalbakjes en ruimt ook afvaldumpingen in bermen en buitengebied op. De medewerkers van de Buitendienst constateren dat er, vooral op maandagen, veel (grote) bijplaatsingen bij wijkparkjes staan. De bijplaatsingen variëren van vloerkleden tot kinderspeelgoed tot kinderwagens tot meubilair tot vuilniszakken met restafval, etc. etc. Overigens heeft bijna iedere gemeente, ongeacht het gehanteerde inzamelsysteem, last van bijplaatsingen. Dit blijkt onder andere uit berichten die regelmatig in de media verschijnen.

4. Waar staan we nu?

Inzamelmethoden en ontwikkelingen

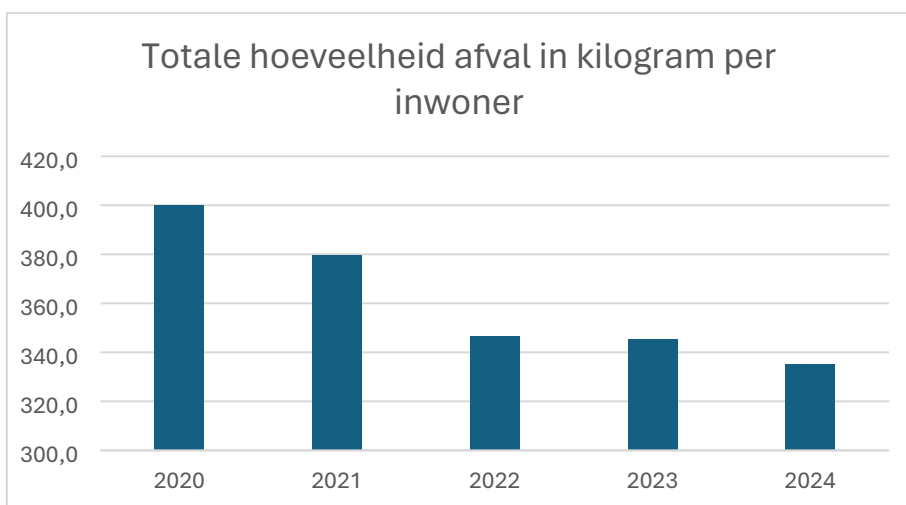
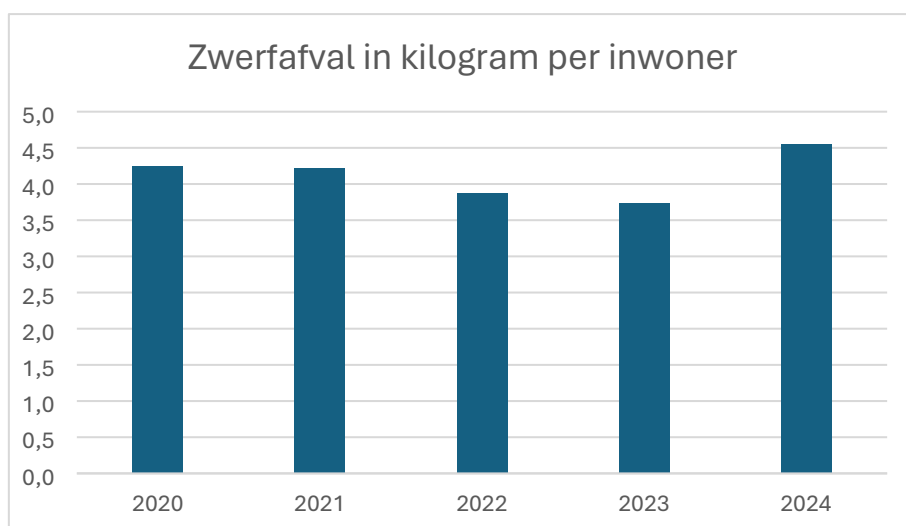
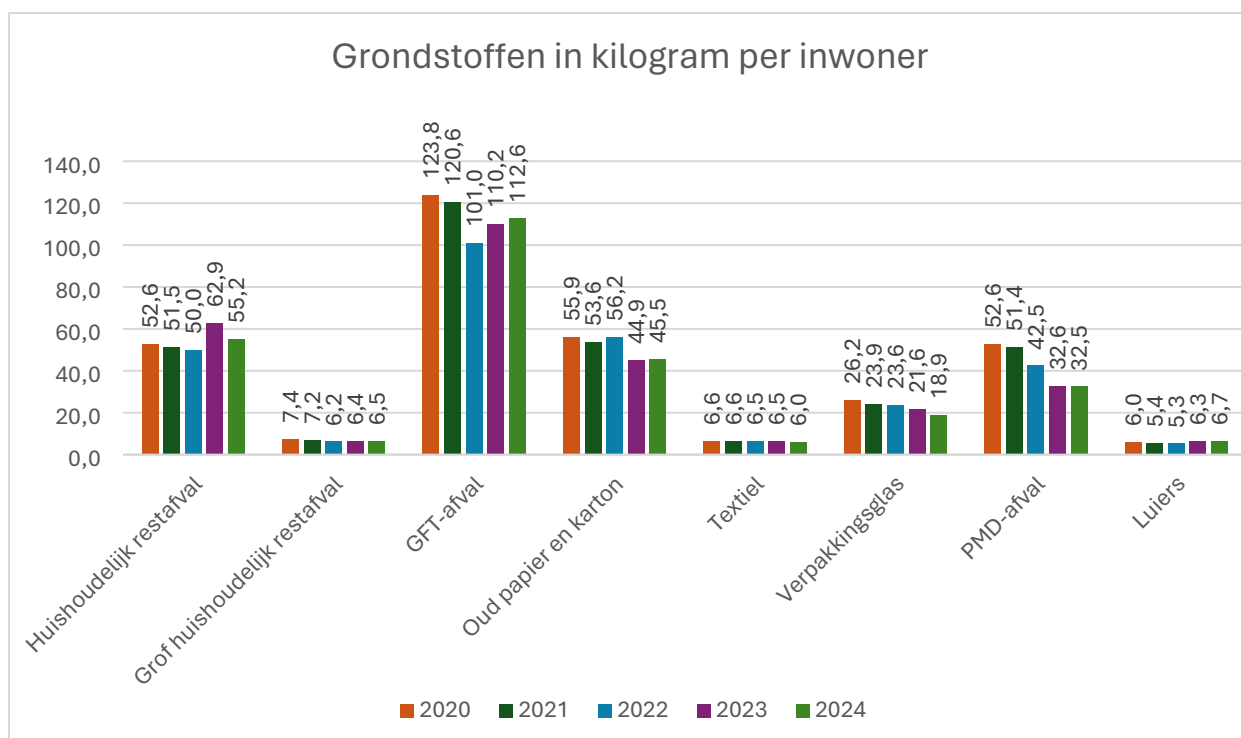
De grootste wijzigingen in de afvalinzameling van de afgelopen jaren waren de volgende:

- In 2017 is het omgekeerd inzamelen ingevoerd, waarbij inwoners hun restafval zelf, tegen betaling, naar een ondergrondse container in de wijk moeten brengen. Grondstoffen zoals GFT, oud papier en PMD worden aan huis opgehaald.
- In 2024 is de inzameling van oud papier en PMD gewijzigd: oud papier moet sinds februari in de container die eerst bestemd was voor PMD en PMD moet voortaan in doorzichtige plastic zakken worden aangeboden.
Het tarief voor PMD staat sinds 1 januari 2024 op nul.

Afvalcijfers

In de afgelopen jaren zagen we het volgende beeld. De grafieken beslaan de jaren 2020 tot en met 2024¹.

¹ Voor enkele afvalstromen waren de gegevens van december 2024 nog niet binnen of nog niet compleet. Hiervoor is een inschatting gemaakt.

Een aantal dingen vallen op:

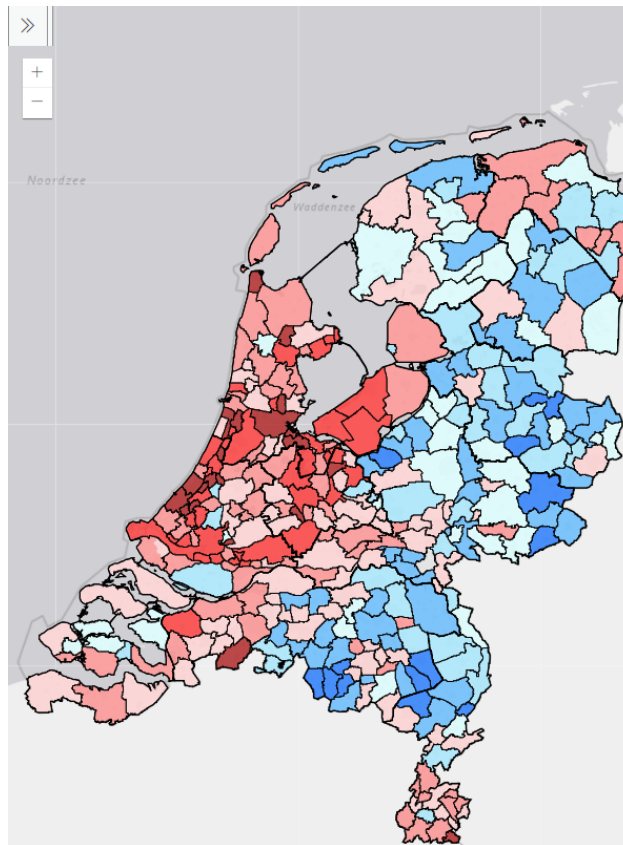
- De hoeveelheid gescheiden ingezameld PMD is de laatste jaren fors gedaald. Dat komt voornamelijk door de hoeveelheid afgekeurde vrachten door vervuiling (ander afval) in de ingezamelde PMD-minicontainers.
De hoeveelheid gescheiden ingezameld PMD in 2024 is ongeveer gelijk gebleven aan de hoeveelheid in 2023, ondanks de invoering van de PMD-zakken. Dat komt door de invloed van het toegestane vervuilingpercentage van 15%². Vóór februari 2024 werden weliswaar vrachten afgekeurd maar gingen er ook vrachten door die tot 15% vervuiling bevatten, wat ook bijdraagt aan het gewicht. Sinds februari wordt een heel schone PMD-stroom ingezameld, omdat de vervuiling óf niet in de PMD-zak belandt óf blijft staan tijdens de inzameling. De afgevoerde PMD-vrachten bevatten dus nauwelijks vervuiling en geven daardoor minder tonnages.
- De totale hoeveelheid restafval is, na een stijging in 2023, in 2024 weer gedaald. De stijging in 2023 was voornamelijk te wijten aan de eerder genoemde steeds grotere hoeveelheid afgekeurd PMD, die moest worden verwerkt als (fijn) restafval. Door de invoering van de PMD-zakken is de hoeveelheid restafval in 2024 gedaald. De doelstelling van 30 kilogram per inwoner in 2025 lijkt echter, zonder extra/andere maatregelen, niet realistisch.
- De hoeveelheid oud papier en karton laat een daling zien tot en met 2023. Deze daling is vermoedelijk te wijten aan de steeds verdere digitalisering. In 2024 zien we dat de hoeveelheid oud papier weer iets gestegen is ten opzichte van 2023. Dat kan te verklaren zijn doordat oud papier sinds februari 2024 wordt ingezameld in containers.
- De hoeveelheid zwerfafval (zwerfafval, afval uit afvalbakjes, illegale afvaldumpingen en afvalbijplaatsingen die niet gescheiden via de milieustraat kunnen worden afgevoerd maar als restafval eindigen) is tussen 2020 en 2023 redelijk stabiel gebleven en zelfs iets gedaald. In 2024 is de hoeveelheid zwerfafval met bijna 22% gestegen. Hiervoor is geen duidelijke reden aan te wijzen.
- Over minder gebruik van primaire grondstoffen zijn geen cijfers bekend. Wel is bekend dat de totale hoeveelheid huishoudelijk afval (alle afvalstromen bij elkaar opgeteld, incl. zwerfafval etc.) met ca. 3% is gedaald, van 345,6 kilogram per inwoner in 2023 naar 335,4 kilogram per inwoner in 2024.

Uit alle cijfers blijkt dat de hoeveelheid gescheiden ingezameld afval en daarmee het hergebruik van afval (grondstoffen) in 2024 82% bedroeg. De doelstelling van 90% hergebruik lijkt daarmee, zonder extra/andere maatregelen, voorlopig nog niet binnen handbereik te liggen.

Afvalstoffenheffing

In de figuur op de volgende bladzijde (bron: Coelo₂, Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) is te zien hoe hoog de gemiddelde afvalstoffenheffing (totaalbedrag voor een meerpersoonshuishouden) in 2024 was in Nederland. Daarbij is donkerrood hoog en donkerblauw laag. Voor gemeente Heusden geldt de op één na donkerste blauwe kleur. De gemiddelde afvalstoffenheffing voor een meerpersoonshuishouden in de gemeente Heusden in 2024 (€ 235) was dus relatief laag ten opzichte van het hoogste bedrag (€ 533, gemeente Rijswijk).

² Momenteel wordt een maximum van 10% (op basis van gewicht) aan verontreinigingen toegestaan, met een jaarlijkse afname van 1 procentpunt tot 10 procent van het ingezamelde gewicht in 2025. In de praktijk wordt echter nog steeds van maximaal 15% uitgegaan.

Sorteeranalyses

Sinds 2022 worden jaarlijks, gedurende de looptijd van het afvalbeleidsplan, sorteeranalyses uitgevoerd van het restafval uit ondergrondse containers en het GFT-afval en het PMD-afval, door bureau De AfvalSpiegel. De belangrijkste resultaten uit de laatste sorteeranalyse van juni 2024 staan in Bijlage 1.

Conclusies die het bureau hieruit trekt zijn de volgende:

1. Het restafval bestaat voor bijna de helft (in kilogrammen) uit groente- en fruitafval plus etensresten (weggegooid voedsel).
2. Slechts 23% van het gescheiden ingezamelde GFT betreft groente-, fruit- en etensresten. Inwoners gebruiken de GFT-container dus voornamelijk voor het aanbieden van tuinafval.
3. De responsscores³ voor GFT, papier en karton, PMD en textiel zijn hoog vergeleken met het gemiddelde van vergelijkbare matig stedelijke gemeenten. De responsscore voor glas is normaal.
4. Het gescheiden ingezamelde GFT is voor 6,7% vervuild en ligt daarmee hoger dan het gemiddelde landelijke vervuilingpercentage (2,8%; database De AfvalSpiegel).

Dat er niet alleen restafval maar ook grondstoffen in het restafval worden aangetroffen kan te maken hebben met:

- De wens om snel van stinkend afval (etensresten) af te komen in plaats van 2 weken te moeten wachten op de inzameldag (vooral bij GFT en vooral in warme perioden);
- Het ervaren van ongemak met het inzamelmiddel (bij PMD, door de plastic zak);
- De onbekendheid met voorzieningen voor gescheiden inzameling (bijvoorbeeld voor luiers);
- De (ontbrekende) nabijheid van voorzieningen (bijvoorbeeld luiiercontainers).

³ De totale hoeveelheid van een afvalstroom die nog in het restafval aanwezig is plus de hoeveelheid van die afvalstroom die gescheiden wordt ingezameld is het potentieel. De responsscore is de hoeveelheid gescheiden ingezameld afval afgezet tegen het potentieel.

Ook de verwerker van het GFT, Attero, voert als onderdeel van het prestatiecontract 2 sorteeranalyses per kwartaal uit van het ter verwerking aangeleverde GFT. In 2024 zijn al een aantal analyses uitgevoerd, de aangetroffen vervuiling varieert tussen de 1,6% en 7,9%. In het verwerkingscontract met Attero is een bonus-/malus clause opgenomen. Bij een vervuilingpercentage hoger dan 5%, is Attero gerechtigd om een bijbetaling te eisen van de gemeente. Een voorlopige berekening laat zien dat de bijbetaling over 2024 ruim € 33.000 zal bedragen.

Benchmark huishoudelijk afval

Jaarlijks vergelijkt de NVRD (Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Afval- en Reinigingsdiensten) de afvalprestaties van diverse gemeenten in de Benchmark Huishoudelijk afval (verder genoemd: Benchmark)⁴.

Uit de rapportage van de laatste benchmark, over 2023, blijkt het volgende voor stedelijkheidsklasse D, waarin ook gemeente Heusden zich bevindt:

Klasse D (0 t/m 19% hoogbouw)

Gemeente	Restafval (kg/inw)	Scheidings%	Diftar	Omgekeerd inzamelen	Frequentie verlaging	Uitsluitend nascheiding pmd	Bron- en nascheiding pmd	Nascheiding grof rest
Horst a/d Maas	26	96	✓	✗	✗	✗	✗	✓
Bronckhorst	49	86	✓	✓	✗	✗	✗	✓
Druten	50	88	✓	✓	✗	✗	✗	✓
Gemeente	Recycle%	Restafval (kg/inw)	Diftar	Restafval op afstand	Frequentie verlaging	Uitsluitend nascheiding pmd	Bron- en nascheiding pmd	Nascheiding grof rest
Horst a/d Maas	90	26	✓	✗	✗	✗	✗	✓
Druten	75	50	✓	✓	✗	✗	✗	✓
Heumen	74	68	✓	✗	✗	✗	✗	✓

Best-practice in klasse D en de best-practice in de gehele benchmark is gemeente Horst a/d Maas (43639 inwoners, 10% hoogbouw). Met 26 kg restafval en recyclepercentage van 90 % voert het op beide indicatoren de top 3 aan. Horst a/d Maas had in 2023 tariefdifferentiatie met een betaalzak (alleen voor restafval) en zamelt de meeste grondstoffen met een hoge frequentie aan huis in. Groente-, fruit- en etensresten wordt 104x per jaar ingezameld en op straatniveau zijn brengdepots voor tuinafval ingericht. Naast bronscheiding van pmd vindt er aanvullend nascheiding plaats.

Met 62,9 kg fijn restafval, 6,4 kg grof restafval en 80% afvalscheiding (2023) doet gemeente Heusden het dus niet slecht. Tegelijkertijd kan het dus nog beter. Interessant te weten is hoe de hoge score van de best-practice gemeente Horst aan de Maas zich verhoudt tot de afvalstoffenheffing: in Horst aan de Maas bedraagt de gemiddelde afvalstoffenheffing in 2024 voor een meerpersoonshuishouden € 259. Dit is iets hoger dan in Heusden (€ 235).

Andere interessante conclusies uit de Benchmark zijn:

- In alle hoogbouwklassen hebben diftar-gemeenten (zoals gemeente Heusden) significant minder restafval én lagere kosten dan gemeenten die geen diftar hebben toegepast.
- Zowel gemeenten met als zonder diftar zetten in op servicedifferentiatie om inzamelprestaties (verder) te verbeteren. Servicedifferentiatie is een combinatie van serviceverlaging op de restafvalinzameling (minder vaak inzamelen 'aan-huis' of geheel vervangen door wijkverzamelcontainers = omgekeerd inzamelen) en serviceverhoging op grondstoffeninzameling (extra containers of vaker inzamelen).

⁴ De gemeente Heusden heeft hieraan een aantal jaren meegedaan, het laatst in 2018. De reden dat niet jaarlijks wordt meegedaan is voornamelijk de significante hoeveelheid tijd die ermee gemoeid is.

Diftar-gemeenten met servicedifferentiatie hebben gemiddeld 21% minder restafval en 6% lager kosten dan diftargemeenten zonder servicedifferentiatie. Servicedifferentiatie is dus een effectieve strategie in het reduceren van restafval.

- Tariefdifferentiatie in combinatie met servicedifferentiatie laat de beste resultaten zien. Deze strategie resulteert in 49% minder restafval en 12% lagere beheerkosten ten opzichte van het basissysteem (zonder tarief- en servicedifferentiatie).
- Bijplaatsingen is een veelvoorkomend probleem. Hiermee wordt het fenomeen bedoeld waarbij mensen afval naast de verzamelcontainers plaatsen in plaats van erin. 13% van de deelnemende gemeenten geeft aan hier veel last van te hebben, 57% regelmatig, 28% zelden, en 2% nooit. De gemeenten die geen last hebben van bijplaatsingen zijn overwegend landelijk van karakter (klasse D). Dit kan zijn omdat ze nauwelijks verzamelcontainers hebben staan in de gemeente of dat het aanbiedgedrag gewoonweg beter is (meer sociale controle). Gemiddeld bij 17% van de verzamelcontainers wordt structureel afval bijgeplaatst.
- Nascheiding (het mechanisch nascheiden van PMD uit het ongescheiden restafval): de hoeveelheid gescheiden PMD bij 'uitsluitend bronscheiding' bedraagt gemiddeld 30 kg per inwoner, bij 'uitsluitend nascheiding' 20 kg per inwoner, en bij 'zowel bron als nascheiding' 32 kg per inwoner.

Maatregelen uitvoeringsprogramma Afvalbeleidsplan 2022 – 2026

Onderdeel van het Afvalbeleidsplan 2022 – 2026 is het uitvoeringsprogramma. Zie Bijlage 2 voor een overzicht en stand van zaken van de uitgevoerde maatregelen.

5. Optimalisatie / maatregelen

Naast mogelijke optimalisatie en nieuwe maatregelen wordt in deze paragraaf ook ingegaan op het benoemen van de kansrijke, nog niet uitgevoerde maatregelen uit het Afvalbeleidsplan. In de volgende paragraaf wordt hierin vervolgens een schifting gemaakt, voor uitvoering in het jaar 2025.

Afvaldriehoek

Allereerst kijken we daarbij naar de Afvaldriehoek (ook wel Grondstoffendriehoek genoemd), die vaak wordt gebruikt bij het opstellen van afval- of grondstoffenbeleid. Hierin bevinden zich drie belangrijke elementen:

- de inhoudelijke (milieu)doelen van het afval-/grondstoffenbeleid;
- de kosten voor de gemeente, en via de afvalstoffenheffing voor de inwoners;
- de service/dienstverlening aan de inwoners – het gemak voor de inwoners.

Verschuiving in wensen en ambities op één van de elementen van de driehoek heeft gevolgen voor één of beide andere elementen. De driehoek maakt consequenties van keuzes inzichtelijk. Ook de Benchmark gebruikt deze driehoek.

In de afgelopen jaren is in Heusden voornamelijk gewerkt aan de elementen 'kosten' en 'milieu'. In 2007 door de invoering van tariefdifferentiatie en later in 2017 door de invoering van het omgekeerd inzamelen. Het leidende principe is hierbij steeds geweest 'de vervuiler betaalt'. Met de genoemde wijzigingen in de afvalinzameling zijn forse stappen gezet richting het verhogen van de afvalscheiding en het verminderen van de hoeveelheid restafval.

Op het derde element uit de afvaldriehoek, 'service', is de laatste jaren wat toegegeven door deze stappen. Het zelf wegbrengen van restafval of het beprijzen van grondstoffen zoals GFT en PMD verlaagt immers de service aan inwoners.

Door de stagnatie in het behalen van onze afvaldoelstellingen lijkt het tijd te zijn om ons meer te gaan concentreren op het element 'service'. Het verhogen van de service richting de inwoners kan er namelijk toe leiden dat er, door het gemakkelijker te maken, meer bereidheid is om grondstoffen goed te scheiden, of afval te voorkomen. Dat zien we in de goed presterende gemeenten in de Benchmark, zoals Horst aan de Maas. In deze gemeente wordt het keukenafval twee keer per week (emmers) of één keer per week (containers) ingezameld. Voor tuinafval staan er bladkorven in de wijken, die drie keer per week (binnen de bebouwde kom) of twee keer week (buiten de bebouwde kom) worden geleegd.

Een hogere service heeft echter wel gevolgen voor de kosten voor de inwoners. Meer inzameling betekent immers hogere kosten, die zich niet altijd (direct) terugverdienen. Die kosten komen direct terecht bij de inwoners via (het vastrecht van) de afvalstoffenheffing. Zo betaalde een éénpersoonshuishouden in Horst aan de Maas (waar de service heel hoog is, zo zien we in de Benchmark) in 2024 een bedrag van € 180,96 aan vastrecht en een meerpersoonshuishouden € 245,16. In de gemeente Heusden waren deze bedragen in 2024 respectievelijk € 139,92 en € 184,56. De gemiddelde afvalstoffenheffing voor een meerpersoonshuishouden was in Horst aan de Maas, in 2024, € 259. In de gemeente Heusden was dit € 235.

Toch lijkt het draaien aan deze knop, gezien de huidige stand van zaken en de signalen uit diverse hoeken, een logische volgende stap naar een betere afvalscheiding (dus een hogere kwaliteit grondstoffen) en minder restafval. In de volgende paragraaf wordt een aantal mogelijk interessante maatregelen beschreven.

Service

Gratis grof vuil ophalen

Een maatregel om bijplaatsingen bij afvalcontainers mogelijk te voorkomen kan zijn het instellen van een gratis grof-vuil-ophaalservice. Grof vuil kan nu al aan huis worden opgehaald door de Afvalstoffendienst, maar daarvoor betaalt men in 2025 per keer een bedrag van € 64,15 per m3 of gedeelte daarvan. Dit kan een drempel zijn voor veel inwoners om van deze dienst gebruik te maken.

Voordat een dergelijke maatregel grootschalig wordt ingevoerd is het ook belangrijk om de oorzaak en aard van de bijplaatsingen helder te krijgen. Heeft het te maken met de kosten of is het onwetendheid, bijvoorbeeld door het niet voldoende machtig zijn van de Nederlandse taal of de Heusdense regels? BOA's kunnen hierin een rol spelen door waar mogelijk het gesprek aan te gaan met de veroorzaker. Ook belangrijk om te weten is wat voor afval wordt bijgeplaatst, is het grof restafval of betreft het veelal huisraad?

Als een belangrijke reden van bijplaatsingen inderdaad de hoogte van de kosten is, kan worden overwogen om grof vuil (of huisraad) gratis op te halen. De inzamelkosten zullen dan moeten worden verrekend in het vaste deel van de afvalstoffenheffing. De Afvalstoffendienst heeft aangegeven inzamelwagens beschikbaar te hebben om deze service uit te voeren. De voorwaarden van de service, bijvoorbeeld welke afvalsoorten het betreft (bijvoorbeeld alleen huisraad of breder zoals matrassen, grof vuil, etc.), de frequentie, wijze van aanmelden, etc., moeten wel nog verder worden uitgewerkt. De kosten zijn hiervan afhankelijk en daarmee nog niet bekend.

Gelijktijdig met het achterhalen van de oorzaken van bijplaatsingen kan worden overwogen om al een proef uit te voeren met het gratis ophalen van grof vuil of huisraad, in één of meerdere wijken.

Mobiele milieustraat

In een aantal gemeenten zoals Tilburg en Rotterdam staat een aantal keren per jaar, op verschillende plekken in de gemeente, een mobiele milieustraat. Hier kunnen inwoners diverse soorten afval brengen, ter grootte van maximaal een grote boodschappentas. Het doel is om het aantal bijplaatsingen te verminderen. Hoewel hiervan geen cijfers zijn, ervaren inwoners dit wel als een stukje service en wordt er veel gebruik gemaakt van de mobiele milieustraat.

Voor veel inwoners in onze gemeente is de fysieke afstand tot de milieustraat in Drunen (te) groot, de openingstijden van de milieustraat passen niet of men vindt de tarieven op de milieustraat te hoog. Het gevolg kan zijn dat inwoners daarom hun afval naast een afvalcontainer plaatsen. Het invoeren van een mobiele milieustraat kan mogelijk een stimulans zijn voor inwoners om hun afval niet naast een container te zetten, maar gescheiden in te leveren. Aan de soorten en hoeveelheden afval kan een gemeente haar eigen spelregels verbinden.

Samen met de gemeenten Waalwijk en Loon op Zand gaan we een proef doen met een mobiele milieustraat.

Wekelijkse inzameling GFT (in de zomermaanden)

GFT stinkt, vooral het GF-deel (keukenafval) en trekt vooral in de warmere (zomer)maanden ongedierte aan. Mensen willen graag snel van dit afval af. Een wekelijkse inzameling van GFT in plaats van de tweewekelijkse inzameling zoals deze nu plaats vindt, zou ervoor kunnen zorgen dat er minder GF-afval bij het restafval belandt.

Er zitten echter haken en ogen aan deze maatregel. Het vergt extra capaciteit in slechts een beperkt deel van het jaar, waardoor de inzamelaar niet structureel extra personeel kan aannemen. Dat bij een krappe arbeidsmarkt maakt deze maatregel moeilijk om in te voeren. Daarnaast zal de periode van wekelijkse inzameling zorgvuldig moeten worden bepaald en gecommuniceerd. De inzamelkosten zullen stijgen. Omdat voor GFT een variabel tarief geldt, worden deze kosten (deels) gedekt door de gebruiker van deze service.

De ervaringen van andere gemeenten met deze maatregel zijn niet overwegend positief. Er wordt over het algemeen niet veel gebruik gemaakt van deze service, slechts enkele inwoners zetten hun container wekelijks aan straat. Dat maakt dat de extra kosten niet opwegen tegen de baten. Veel gemeenten die deze maatregel hebben ingevoerd hebben deze daarom ook alweer afgeschaft en zoeken hun heil nu in andere oplossingen, zoals communicatie over het voorkomen van stankoverlast.

Deze maatregel lijkt, op zichzelf, dan ook niet geschikt om uit te voeren, tenzij er bijvoorbeeld een hele ommezwaai plaats vindt naar het voorbeeld van Horst aan de Maas. Dus het keukenafval twee keer per week (biobakjes) of één keer per week (containers) inzamelen en tuinafval via bladkorven in de wijken. Overwogen kan worden om eerst een proef uit te voeren.

Biofilter in deksel GFT-container

Een andere maatregel die kan leiden tot minder stankoverlast en minder ongedierte bij GFT afval is een speciaal deksel met filter, dat op de minicontainer gemonteerd wordt. Dit kan ertoe leiden dat er meer GFT wordt gescheiden. De kosten van een dergelijk filter bedragen ca. € 45 per stuk.

In de gemeente Vught en door afvalinzamelaar Avalex (in omgeving Den Haag) zijn pilots uitgevoerd bij de hoogbouw. In Vught is men inmiddels definitief overgestapt op deze deksels voor de hoogbouw.

In Heusden wordt bij een tegenvallend resultaat bij GFT in de hoogbouw (vervuiling van het ingezamelde GFT) gekozen voor inzameling met biobakjes. Nog een voorziening hiernaast in de hoogbouw is daarom niet gewenst. Mochten we een deksel met biofilter overwegen, dan zou dit voor de laagbouw zijn.

Er kan voor worden gekozen om het biofilter bij alle laagbouwhuishoudens in de gemeente in te voeren en hierbij de kosten als gemeente op ons te nemen. De kosten zouden dan ca. € 800.000 bedragen. Het deksel met biofilter wordt vanwege dit grote bedrag niet grootschalig ingevoerd.

Het deksel met biofilter zou ook alleen op aanvraag kunnen worden toegepast. De kosten kunnen dan in rekening worden gebracht bij de gebruiker. Dat laatste zal naar verwachting niet zorgen voor een grote vraag naar het deksel en dus ook niet voor een groot effect. Wel is het een verhoging van de service richting de inwoners. Hoewel het deksel met biofilter niet wezenlijk afwijkt van het standaard deksel, is afstemming vooraf met de inzamelaar nog wel nodig.

Controle minicontainers GFT

Op basis van signalen vanuit de (chauffeurs van de) Afvalstoffendienst kan intensiever worden gecontroleerd op minicontainers die vervuild zijn met ander afval dan GFT. De betreffende bewoners worden allereerst aangeschreven en bij herhaalde constatering van vervuiling kan een proces-verbaal worden opgelegd.

Gerichte communicatie over GFT

Door het inzetten van het inwonerpanel kan een beeld worden verkregen over de redenen waarom GFT-containers ook worden gebruikt voor ander afval. Aan de hand hiervan kan een gerichte communicatiecampagne worden opgezet.

Meer ondergrondse restafvalcontainers plaatsen

Sommige inwoners, waaronder slecht ter been zijnde ouderen, vinden dat de dichtstbijzijnde ondergrondse restafvalcontainer te ver weg staat. Gevolg kan zijn dat zij hun restafval op andere manieren proberen kwijt te raken, bijvoorbeeld in afvalbakjes of bij het PMD-afval.

Het bijplaatsen van ondergrondse restafvalcontainers kan hieraan tegemoet komen. In de praktijk blijkt het echter steeds lastiger om ondergrondse inzamelvoorzieningen aan te brengen, omdat de (ondergrondse) ruimte door heel veel verschillende disciplines geclaimd wordt. Denk hierbij aan waterberging, groen, kabels en leidingen, etc. Waar nodig en mogelijk wordt deze maatregel uitgevoerd.

Kroonringen voor PMD-zakken

Zoals in de Raadsinformatiebrief van 3 september 2024 al is opgenomen is gaan we een proef uitvoeren met kroonringen. De proef start in januari 2025 en duurt een jaar. De kroonringen komen in 2 wijken van de gemeente, nl. de Vliedberg en Heesbeen. Met de proef kunnen we testen wat de effecten en voor- en nadelen zijn van kroonringen. Bij het opstellen van het nieuwe grondstoffenplan voor 2026 en verder worden de resultaten van de proef en een eventuele uitrol in de hele gemeente meegenomen.

Communicatie anderstaligen

Onbekendheid met de Nederlandse taal leidt vaak tot onduidelijkheid en onbekendheid onder de inwoners met een migratie-achtergrond. Hierdoor kan het zijn dat deze inwoners, te goeder trouw, hun huisraad en ander afval naast afvalcontainers plaatsen. Overwogen kan worden om, net als in de gemeente Waalwijk, communicatie over afval in meerdere talen uit te voeren.

Meerdere afvalpassen per adres mogelijk maken

Om de kosten te drukken is bepaald dat er per adres slechts één afvalpas wordt verstrekt. Bij adressen waar meerdere mensen wonen die niet samen één gezin vormen, zoals arbeidsmigranten, kan dat problemen opleveren. In dergelijke situaties kan worden overwogen om meerdere passen per adres te verstrekken. Om wildgroei te voorkomen is het advies om het aantal passen per adres te maximeren op twee.

Kosten

Naast het verhogen van de service kan het ook interessant zijn om, zoals al in het huidige afvalbeleidsplan is opgenomen, de hele tarievenstructuur te onderzoeken. Onderdeel daarvan kan zijn om ook het principe 'de vervuiler betaalt' te heroverwegen. Bij dit principe voelt de vervuiler het direct in de portemonnee wanneer er afval wordt aangeboden. Bijvoorbeeld bij een inworp in een ondergrondse restafvalcontainer, bij het aanbieden van de GFT-container en bij het brengen van grof restafval, hout of puin naar de milieustraat. Hoewel het idee achter het principe 'de vervuiler betaalt' is dat mensen hierdoor bewuster met afval omgaan, kan het ook averechts werken. Bij iedere inworp, lediging of aanlevering op de milieustraat voelt men dit in de portemonnee. Als men niet bereid is te betalen voor afval, kan dat bijplaatsingen en dumpingen tot gevolg hebben.

Tarief restafval

Als er geen tarief meer wordt gerekend per inworp van een zak restafval, kan dat ertoe leiden dat er minder afvalzakken naast de ondergrondse containers wordt geplaatst. Voor de bijplaatsingen van grof vuil, zoals bijvoorbeeld huisraad, zal het geen effect hebben.

Nadelig effect kan zijn dat inwoners minder geneigd zijn om hun afval goed te scheiden, zodat er ook grondstoffen zoals PMD en GFT in de ondergrondse restafvalcontainer verdwijnen. Men hoeft dan immers niet meer te wachten op de inzameldag voor PMD, maar kan het direct en gratis kwijt in de ondergrondse restafvalcontainer. Bij GFT is een extra aspect dat men (nu) moet betalen voor een lediging van de GFT-container.

Tarief GFT

Een verlaging of afschaffing van het tarief voor GFT zou kunnen leiden tot een verhoging van het inzamelresultaat voor GFT. Hoewel het tarief voor GFT niet erg hoog is, kan dit gevoelsmatig wel iets betekenen voor inwoners en daardoor toch een positief effect hebben. In de gemeente Vught werd dit effect inderdaad geconstateerd.

De kosten voor de inzameling van GFT moeten dan worden verdisconteerd in het vaste deel van de afvalstoffenheffing.

Een nadelig effect kan zijn dat er (nog meer) vervuiling in het GFT-afval belandt, met mogelijk afkeur en extra kosten tot gevolg. Dat is vooral het geval als het inworptarief voor restafval in stand blijft.

Tarieven milieustraat

Het is interessant om te onderzoeken welke effecten bijvoorbeeld een verlaging of afschaffing van de tarieven op de milieustraat heeft op het aanbod- (en ontwijkgedrag) van inwoners. Andere opties zijn werken met een saldo op de afvalpas dat voor ieder adres gelijk is, of alleen laten betalen voor bijvoorbeeld grof restafval en alle andere afvalstromen (grondstoffen) gratis maken, eventueel in combinatie met het afbuigen van bouw- en sloopafval naar private partijen.

Omdat alle afvalkosten moeten worden opgebracht door de afvalstoffenheffing, is het gevolg wel dat het vaste deel van de afvalstoffenheffing moet stijgen. Dat betekent dat iedereen meebetaalt aan afval, ongeacht of men vaak of niet vaak naar de milieustraat gaat, of goed of minder goed het afval scheidt. Ofwel, het principe 'de vervuiler betaalt' wordt dan (deels) losgelaten.

Ander aspect is dat wanneer een dergelijke maatregel wordt uitgevoerd, maar niet tot het gewenste resultaat leidt (het aantal bijplaatsingen en dumpingen neemt niet noemenswaardig af), het heel moeilijk is voor het draagvlak onder inwoners om weer een tarief in te voeren.

Het sleutelen aan de tarievenstructuur is een zeer uitgebreide en complexe exercitie. Gewijzigde tarieven kunnen veel impact hebben op (het gedrag van) inwoners en op de afvalinzameling. Mochten we tot een voorstel voor een wijziging van de tarievenstructuur komen dan zal deze wijziging uiteraard aan uw gemeenteraad worden voorgelegd.

Milieu / divers

Andere maatregelen die mogelijk interessant zijn voor het bevorderen van afvalscheiding en/of afvalpreventie, zijn de volgende.

Milieustraat

Eén van de aanbevelingen uit de gedane onderzoeken naar de milieustraat is het verbeteren van de uitstraling van de milieustraat. In dat kader worden op korte termijn enkele verbeteringen aangebracht zoals het aanbrengen van nieuwe en duidelijke bebording. Ook op de gemeentelijke website worden verbeteringen aangebracht, zoals het opnemen van een plattegrond. Het schoonmaken en beschilderen van de keerwand tussen de gemeentewerf en de opstelstroken voor de slagbomen zal de entree van de milieustraat aantrekkelijker maken. In dat kader wordt ook nagedacht over het aanbrengen van doeken tegen het hekwerk tussen de opstelstroken en de milieustraat. Ook zal er vergroening plaats vinden op plekken waar dat mogelijk is, wat niet alleen zorgt voor een verfraaiing van de milieustraat maar ook voor verkoeling op hete dagen.

Vanaf 1 januari 2025 zamelt een andere inzamelaar het merendeel van de afvalstromen op de milieustraat in (na een Europese aanbesteding). Dit gaat gepaard met de plaatsing van andere, weer als nieuw uitzijnde containers, welke ook in een andere meer overzichtelijke opstelling worden geplaatst.

Circulair AmbachtsCentrum (CAC)

Samen met de gemeenten uit de regio Hart van Brabant zijn al enkele verkenningen uitgevoerd op het, eventueel gezamenlijke, pad richting een CAC. Zo zijn er bijvoorbeeld gezamenlijk pilots uitgevoerd om de meerwaarde van materialen vanuit de milieustraten te bepalen en te bepalen wat er nodig is om bijvoorbeeld zitmeubelen te ontmantelen. Ook is een poging gedaan om een gezamenlijke visie op te stellen. Deze visie is echter nooit volledig omarmd door alle gemeenten.

Het pad naar een CAC is complex. Samenwerken in de regio biedt kansen, maar kan deze complexiteit ook vergroten. Iedere gemeente heeft immers zijn eigen beleid, heeft andere eigenschappen, etc. In dat opzicht is er nu consensus tussen de gemeenten Waalwijk, Loon op Zand en Heusden dat samenwerking in kleiner verband meer en sneller resultaat kan opleveren. Daarom zetten deze gemeenten samen momenteel nadere stappen naar een samenwerking op het gebied van een CAC. Allereerst wordt hiertoe een gezamenlijke visie opgesteld. Doel is om medio 2025 een duidelijke en gezamenlijke doelstelling te hebben, waarna stappen kunnen worden gezet richting ideevorming en voorbereiding.

Gemeente Heusden beschikt, zo lijkt het in eerste instantie, over voldoende ruimte om concrete stappen te zetten richting een CAC. Deze ruimte is nodig als we ook een samenwerking willen met repair café en kringloopwinkel, twee onderdelen die onlosmakelijk verbonden zijn met een CAC.

Om een en ander in goede banen te leiden en de beschikbare ruimte optimaal te benutten kan de maatregel 'bezoek op afspraak' verder worden uitgewerkt. Dit leidt tot minder drukte en minder wachttijden op de milieustraat, zo blijkt ook in de gemeenten Tilburg en Gilze en Rijen, waar dit enige jaren geleden is ingevoerd. Ook biedt dit ruimte om de voorzieningen uit te breiden. Omdat 'vrije inloop' flexibiliteit biedt aan de inwoners (service), is wellicht een combinatie (zoals bij het cluster Burgerzaken) van beide ook mogelijk. Dat moet nader worden onderzocht.

Handhaving

Sinds de zomer van 2024 gaan regelmatig BOA's op maandagochtend mee met de medewerkers die de bijplaatsingen bij afvalcontainers in wijkparkjes opruimen. Hoewel dit niet het doel is heeft deze aanpak geleid tot drie sancties (processen-verbaal) en vijf waarschuwingen. Maar, nog belangrijker, het lijkt erop dat het aantal bijplaatsingen (iets) is afgenomen sinds die tijd. Deze conclusie is gebaseerd op het eerste voorlopige beeld en de aantallen constatering (van onze eigen Buitendienst) en meldingen (van inwoners). Voortzetting van deze aanpak lijkt dus nuttig te zijn en wordt momenteel ook uitgevoerd.

Landelijk vindt momenteel een proef plaats met identificatie-apparatuur op inzamelwagens. Wanneer een afvalcontainer vervuild is, wordt dit geregistreerd in het systeem in de inzamelwagen. Vervolgens kan de betreffende bewoner worden aangeschreven en mogelijk beboet. Wij volgen deze ontwikkeling met belangstelling en proberen indien mogelijk, samen met de inzamelaar, hierop aan te haken indien dit systeem breder uitgerold wordt.

Cameratoezicht bij wijkparkjes

Een vaak ingediend verzoek door inwoners is het plaatsen van camera's bij afvalcontainers om bijplaatsingen te voorkomen. In Den Haag, waar een proef werd uitgevoerd met cameratoezicht, daalde het aantal bijplaatsingen bijvoorbeeld met 60 procent.

Camera's zijn echter geen garantie op afname van het aantal bijplaatsingen. Het effect is sterk locatieafhankelijk, in die zin dat de locatiespecifieke omstandigheden effectief cameratoezicht mogelijk moeten kunnen maken. Ook zijn er een aantal juridische en organisatorische aspecten waarmee rekening moet worden gehouden en kunnen er diverse wettelijke regelingen van toepassing zijn, zoals onder meer de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) en de Wet politiegegevens (Wpg).

Dit onderwerp vergt dus eerst nader onderzoek, voordat een besluit kan worden genomen over het al dan niet invoeren ervan.

Afvalcoaches

Het komt regelmatig voor dat inwoners, door bijvoorbeeld het niet (goed) lezen van gemeentelijke informatieverstrekking over afvalscheiding, of door een taalachterstand, hun afval niet op de juiste manier aanbieden. In bepaalde woonwijken kan een taalachterstand ertoe leiden dat het afval verkeerd wordt aangeboden of dat er veel bijplaatsingen bij (ondergrondse) afvalcontainers zijn.

In een eerste versie van het Afvalbeleidsplan 2022 – 2026 is daarom geopperd om een afvalcoach aan te stellen. Een afvalcoach is aanwezig in wijken met vervuiling, zoals bijplaatsingen en vervuilde (mini)containers, en gaat hierover het persoonlijke gesprek aan met inwoners. Waarom zijn er bijplaatsingen, waarom wordt het afval niet goed gescheiden, dat zijn vragen waar een afvalcoach antwoord op kan krijgen, anders dan een BOA die voornamelijk waarschuwt en beboet. Door de inzet van een afvalcoach kan de achterliggende oorzaak van ongewenst gedrag worden gehaald. Hierdoor kan er gericht worden gecommuniceerd en kunnen er eventueel maatwerkmaatregelen worden genomen. Ook kan een afvalcoach worden ingezet als vraagbaak bij evenementen, als gids bij rondleidingen en als gastdocent op scholen.

Uw gemeenteraad heeft middels een amendement het onderwerp 'Afvalcoach' verwijderd uit het plan. Toch zien we dat in veel gemeenten met succes een afvalcoach wordt ingezet. De afvalcoach kan namelijk een belangrijke rol spelen in het nog verder verbeteren van de inzamelresultaten, bijvoorbeeld door het gesprek aan te gaan met inwoners. Ook de Afvalstoffendienst gaat begin 2025 proef draaien met afvalcoaches. Als deze proef succesvol is, wordt aan de aangesloten gemeenten ook aangeboden om van deze service gebruik te maken.

6. Conclusie

We gaan de komende jaren nieuwe maatregelen toevoegen om de afvalscheiding en -preventie op een hoger niveau te brengen. Daarbij ligt het accent voornamelijk op het verhogen van de **service** richting de inwoners. Hoe makkelijker we het maken voor de inwoners, hoe beter de afvalscheiding, zo is de gedachte. Daarnaast voeren we ook de al eerder in het afvalbeleidsplan opgenomen maatregelen die nog actueel en relevant zijn, waar mogelijk uit.

Om het geheel behapbaar te houden focussen we ons daarbij in 2025 voornamelijk op de volgende onderwerpen: het verminderen van bijplaatsingen en dumpingen en op de doorontwikkeling van de milieustraat naar een CAC. Ook houden we alle tarieven tegen het licht.

We gaan hiervoor de volgende maatregelen onderzoeken en waar mogelijk uitvoeren:

- een proef doen met kroonringen voor PMD-zakken;
- doorontwikkelen van de milieustraat naar een CAC, inclusief onderzoeken van een systeem van werken op afspraak, eventueel in combinatie met vrije inloop;
- gratis ophalen grof vuil / huisraad;
- een proef doen met een mobiele milieustraat;
- onderzoeken mogelijkheden inzet cameratoezicht bij wijkparkjes;
- onderzoeken tarievenstructuur waaronder heroverweging principe 'de vervuiler betaalt';
- verbeteren kwaliteit ingezameld GFT door uitgebreide communicatie (na inzet inwonerpanel) en controle en handhaving.

Allereerst ligt de focus op het uitvoeren van de onderzoeken en de resultaten hiervan. Maatregelen waarbij de bevoegdheid bij de raad ligt en/of die politiek gevoelig zijn, worden uiteraard met een voorstel aan de raad voorgelegd.

Bij het nieuwe beleidsplan Grondstoffen voor 2026 en verder kan vervolgens worden bekeken wat de stand van zaken is en of de overige in deze evaluatie genoemde maatregelen ook moeten worden opgenomen.